

Z zaimkiem przez życie. Lekcja powtórzeniowa

Scenariusz lekcji języka polskiego w klasie 8

Cel ogólny:

- powtórzenie wiadomości o zaimku, uświadamiając uczniom, jak ważną rolę spełnia ta część mowy w wyrażaniu siebie i opisywaniu otaczającego nas świata.

Cele szczegółowe:

- przypomnienie i utrwalenie informacji na temat zaimka z uwzględnieniem podstawowego podziału tej części mowy,
- wspomnienie innych zagadnień gramatycznych, umożliwiających jeszcze lepsze omówienie zaimka,
- przypomnienie ósmoklasistom wierszy: Cypriana Kamila Norwida *Ogólniki*, Tadeusza Różewicza *List do ludożerców*, Edwarda Stachury *Wędrówką życie jest człowieka*, Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego *Pieśń III*,
- próba uświadomienia uczniom znaczenia zaimka w porozumiewaniu się na poziomie języka literackiego i potocznego – części mowy często mylonej na sprawdzianach z ... przyimkiem i spójnikiem.

Metody i formy pracy: metoda poszukująca, podająca, praca z tekstem.

Materiały i środki dydaktyczne:

- tekst wiersza *Ogólniki* Cypriana Kamila Norwida,
- tekst wiersza *List do ludożerców* Tadeusza Różewicza,
- tekst wiersza *Wędrówką życie jest człowieka* Edwarda Stachury,
- tekst wiersza *Pieśń III* Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego
- karty pracy,
- prezentacja piosenki Starego Dobrego Małżeństwa *Wędrówką życie jest człowieka*.

Bibliografia:

- E. Nowak, J. Gawęł: *Myśli i słowa. Literatura – kultura – język. Podręcznik do języka polskiego. Klasa 7.* WSiP, Warszawa 2017.
- E. Nowak, J. Gawęł: *Myśli i słowa. Literatura – kultura – język. Podręcznik do języka polskiego. Klasa 8.* WSiP, Warszawa 2018.
- sjp.pwn.pl/slowniki/zaimek.html

Komentarz nauczyciela:

Napisałem ten scenariusz lekcji, ponieważ od lat jestem świadkiem braku zainteresowania gramatyką języka polskiego (egzamin z języka ojczystego jest traktowany po macoszemu – jakoś to będzie). Jeśli już uczniowie mają jako taką orientację w podstawowych częściach mowy (przede wszystkim czasownik, rzeczownik, przymiotnik), zaimek stanowi dla nich niewiadomą, podobnie jak przyimek czy spójnik (choć już rzadziej). A przecież tak często wyrażamy siebie, używając słów: JA, MÓJ, MOJE ... (T. Różewicz *List do ludożerców*).

Cyprian Kamil Norwid *Ogólniki*, czyli nazywanie świata po raz pierwszy (zaimek rzeczowny)

- Wprowadzenie uczniów w tematykę lekcji pod kątem znanych już wierszy oraz języka potocznego z uwzględnieniem wyrażania siebie przez pryzmat wciąż tajemniczej dla wielu części mowy, jakim jest zaimek.
- Przeczytanie wiersza Cypriana Kamila Norwida *Ogólniki*.

1

*Gdy, z wiosną życia, duch Artysta
Poi się jej tchem jak motyle,
Wolno mu mówić tylko, tyle:
Z i e m i a – j e s t k r ą g ł a – j e s t k u l i s t a!*

2

*Lecz gdy późniejszych chłódów dreszcze
Drzewem wzruszą, i kwiatki zlecą,
Wtedy dodawać trzeba jeszcze:
U b i e g u n ó w – s p ł a s z c z o n a – n i e c o ...*

3

*Ponad wszystkie wasze uroki,
Ty! Poezjo, i ty, Wymowo,
Jeden - wiecznie będzie wysoki:
* * * * **
O d p o w i e d n i e d a ć r z e c z y – s ł o w o!

- Zwrócenie uwagi na ostatni wers tekstu. Interpretacja słów *Odpowiednie dać rzeczy – słowo*.
- Nawiązanie do powyższego cytatu, przeprowadzając dyskusję na temat pierwszych słów dziecka – pokazanie zależności między takimi słowami jak *mama* i *tata* a zaimkami rzeczownymi: *ja*, *ty* itd. (sylabizacja).

Karta pracy nr 1

- Wypełnienie karty pracy poza dwoma ostatnimi wierszami.
- Podsumowanie tej części lekcji – słowotwórcze znaczenie wyrazu *zaimek*.
- Wypisanie przykładów zaimka rzeczownego.

Karta pracy nr 1			
Cytat: <i>O d p o w i e d n i e d a ć r z e c z y - s ł o w o !</i>			
np. <i>nadanie komuś, czemuś najbardziej trafnej nazwy</i>			
Pierwsze słowa dziecka, m.in. <i>JA</i> i <i>TY</i>			
nazwanie matki	MAMA	=	TY
nazwanie ojca	TATA	=	TY
nazwanie siebie	JA	=	JA
przyjęcie imienia	np. EWA / ADAM	=	JA
za <i>imi(e) + ek</i> → <i>zaimek (oboczność mi : m)</i>			Zaimki rzeczowne <i>ja</i> i <i>ty</i> wyrażają pierwsze relacje osobowe dziecka.
Zaimek rzeczowny: <i>ja, ty, my, wy, oni, kto, co, nic, coś, ktoś</i>			

(zapis uczniów jest zaznaczony tłustym drukiem)

Tadeusz Różewicz *List do ludożerców*, czyli nazywanie świata po raz drugi (zaimek przymiotny)

- Przeczytanie wiersza Tadeusza Różewicza *List do ludożerców*.

*Kochani ludożercy
nie patrzcie wilkiem
na człowieka
który pyta o wolne miejsce
w przedziale kolejowym*

*zrozumcie
inni ludzie też mają
dwie nogi i siedzenie
Kochani ludożercy
poczekajcie chwilę
nie deptajcie słabszych
nie zgrzytajcie zębami
zrozumcie
ludzi jest dużo
będzie jeszcze więcej
więc posuńcie się trochę
ustąpcie*

*Kochani ludożercy
nie wykupujcie wszystkich
świec, sznurowadeł i makaronu*

*Nie mówcie odwróćni tyłem:
ja mnie mój moje
mój żołądek mój włos
mój odcisk moje spodnie
moja żona moje dzieci
moje zdanie
Kochani ludożercy
nie zjadajmy się
Dobrze
bo nie zmartwychwstaniemy
Naprawdę*

- Krótka interpretacja tekstu ze szczególnym uwzględnieniem przedostatniej zwrotki i użytego w niej zaimka przymiotnego *mój*.

Karta pracy nr 2

- Wypełnienie karty pracy poza dwoma ostatnimi wierszami.
- Podsumowanie drugiej części lekcji – podanie i wyjaśnienie definicji zaimka.
- Wypisanie przykładów zaimka przymiotnego.

Karta pracy nr 2					
Cytat: <i>moje zdanie</i>					
np. <i>wyrażanie swojego zdania kosztem innych</i>					
<i>JA i MÓJ</i> jako wyraz ludzkiego egoizmu					
przedostatnia zwrotka	zaimek rzeczowny	<i>ja</i>	→	zaimek przymiotny	<i>mój żołądek</i>
			→		<i>mój wtos</i>
			→		<i>mój odcisk</i>
			→		<i>moje zdanie</i>
<p><i>Zaimek to część mowy, wskazująca na osoby, przedmioty i ich właściwości.</i></p> <p><i>Spełnia funkcje składniowe wyrazów, które zastępuje.</i></p> <p>Zaimek przymiotny: <i>mój, twój, nasz, taki, który, inny, tamten, ta</i></p>					

(zapis uczniów jest zaznaczony tłustym drukiem)

Edward Stachura *Wędrówką życie jest człowieka*, czyli nazywanie świata po raz trzeci (zaimek przysłowny)

- Przeczytanie wiersza Edwarda Stachury *Wędrówką życie jest człowieka*.

*Wędrówką życie jest człowieka;
Idzie wciąż,
Dalej wciąż,
Dokąd? Skąd?
Dokąd! Skąd!*

*Jak zjawia senna życie jest człowieka;
Zjawia się,
Dotknąć chcesz,
Lecz ucieka?
Lecz ucieka!*

*To nic! To nic! To nic!
Dopóki sił
Jednak iść! Przecież iść!
Będę iść!*

*To nic! To nic! To nic!
Dopóki sił,
Będę szedł! Będę biegł!
Nie dam się!*

*Wędrówką jedną życie jest człowieka;
Idzie tam,
Idzie tu,
Brak mu tchu?
Brak mu tchu!*

*Jak chmura zwiewna życie jest człowieka!
Płynie wzwyż,
Płynie w niż!
Śmierć go czeka?
Śmierć go czeka!*

*To nic! To nic! To nic!
Dopóki sił!
Jednak iść! Przecież iść!
Będę iść!*

*To nic! To nic! To nic!
Dopóki sił,
Będę szedł! Będę biegł!
Nie dam się!*

- Krótka interpretacja tekstu uwzględniająca zaimki przysłówne: *dopóki, tam, tu, jak*.

Karta pracy nr 3

- Wypełnienie karty pracy poza dwoma ostatnimi wierszami.
- Podsumowanie trzeciej części lekcji – wskazanie pytań, na które odpowiadają zaimki.
- Wypisanie przykładów zaimka przysłownego.

Karta pracy nr 3				
Cytat: „ <i>Idzie tam, Idzie tu</i> ”				
np. <i>wędrówka jako sens ludzkiego życia</i>				
Zmaganie się z ludzkim losem wyrażone m.in. słowami <i>DOKĄD, TAM</i>				
podmiot domyślny <i>JA</i>	<i>Będę szedł!</i> <i>Będę biegł!</i>	→	zaimek przysłowny	<i>Dokąd?</i>
		→		<i>Skąd?</i>
		→		<i>... tam</i>
		→		<i>... tu</i>
<i>Zaimek odpowiada na pytania części mowy, którą zastępuje, np. kto?, co?, jaki?, gdzie?, ile?</i>				
<i>Zaimek przysłowny: tak, tam, tu, wtedy, gdzieś, tamtędy, kiedyś, dokąd, skąd</i>				

(zapis uczniów jest zaznaczony tłustym drukiem)

Konstanty Ildefons Gałczyński *Pieśń III*, czyli nazywanie świata po raz czwarty (zaimek liczebny)

- Przeczytanie wiersza Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego *Pieśń III*

*Ile razem dróg przebytych?
Ile ścieżek przedeptanych?
Ile deszczów, ile śniegów
wiszących nad latarniami?*

*Ile listów, ile rozstań,
ciężkich godzin w miastach wielu?
I znów upór, żeby powstać
i znów iść, i dojść do celu.*

*Ile w trudzie nieustannym
wspólnych zmartwień, wspólnych dążeń?
Ile chlebów rozkrajanych?
Pocałunków? Schodów? Ksiązek?*

*Ile lat nad strof tworzeniem?
Ile krzyku w poematy?
Ile chwil przy Beethovenie?
Przy Corellim? Przy Scarlattim?*

*Twe oczy jak piękne świece,
a w sercu źródło promienia.
Więc ja chciałbym twoje serce
ocalić od zapomnienia.*

- Krótka interpretacja tekstu uwzględniająca zaimek liczebny: *ile*.

Karta pracy nr 4

- Wypełnienie karty pracy poza dwoma ostatnimi wierszami.
- Podsumowanie czwartej części lekcji. Odpowiedź na pytanie: Dlaczego używamy zaimków?
- Wypisanie przykładów zaimka liczebnego.

Karta pracy nr 4				
Cytat: <i>Ile razem dróg przebytych?</i>				
np. <i>wspomnienie swojego życia z perspektywy różnych doświadczeń</i>				
Wyznanie miłości ukochanej – potęgowane anaforą <i>ILE</i>				
wyznanie podmiotu lirycznego - „JA”	<i>ja chciałbym twoje serce oca- lić od zapo- mnienia</i>	→	zaimek liczebný	<i>Ile deszczów ...</i>
		→		<i>...ile śniegów</i>
		→		<i>Ile listów ...</i>
		→		<i>... ile rozstań</i>
np. <i>Dzięki zaimkom nasz język jest bogatszy.</i>				
Zaimek liczebný: <i>ile, tyle</i>				

(zapis uczniów jest zaznaczony tłustym drukiem)

Zadanie domowe

Wypisz z wiersza Edwarda Stachury pozostałe zaimki (nazwij je), które nie są zaimkami przysłównymi.

Czy powtórzenia typu „Dokąd? Skąd?/Dokąd! Skąd!” albo „To nic! To nic! To nic!”, gdzie autor użył m.in. zaimków są dobrym wyrazem twórczej ekspresji? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Zaprezentowanie uczniom na kolejnej lekcji piosenki Starego Dobrego Małżeństwa *Wędrówką życie jest człowieka* jako podsumowaniem odczytanej pracy domowej.